

निर्यातक्षम द्राक्ष उत्पादनासाठी संजीवकांचा वापर

शक्तीकुमार तायडे
(मो.नं. ७३८७७२५९२६)

सुजीत मोहळकर
उद्यानविद्या विभाग,
महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ,
राहुरी, जि. अहमदनगर

संजीवकांचे मुख्य कार्य हे द्राक्षवेलीत निर्माण होत असलेल्या अन्नद्रव्यांचे वहन द्राक्षमण्यांकडे करणे हे आहे. संजीवकांमुळे अन्ननिर्मिती होत नाही, त्यामुळे आवश्यक ती गुणवत्ता साधताना त्या वेलीवरील पानांची संख्या प्रथम विचारात घेतली जाते. पानांच्या संख्येवरून वेलीच्या वाढीची परिस्थिती लक्षात येते. त्यामुळे बागेच्या परिस्थितीनुसार संजीवकांचा वापर करणे जास्त गरजेचे आहे.

संजीवकांचा वापर द्राक्षबागेत योग्य प्रकारे तसेच आवश्यक त्या अवस्थेत व योग्य त्या प्रमाणात करायला पाहिजे. ही संजीवके वापरताना त्यांच्या कार्यपद्धतीची माहिती असणे अत्यंत गरजेचे आहे.

अलीकडे द्राक्ष पिकावर वेगवेगळ्या प्रकारच्या संजीवकांचा वापर द्राक्ष उत्पादनासाठी केला जातो. संजीवकांचा नेमका वापर करता न आल्यास वेगळेच अनिष्ट परिणाम द्राक्षवेलीवर दिसून येत आहेत. त्यामुळे संजीवकांचा वापर समंजसपणे करायला हवा. संजीवके ही तीव्र परिणामी असतात, जरी त्याचे प्रमाण अत्यंत कमी लागत असले तरी! त्यामुळे अलीकडील काळात पाने जळणे, पाने आकसल्यासारखी होणे, काडीची जाडी वाढणे व नंतर त्यावर गाठी येणे अशा प्रकारचे अनिष्ट परिणाम दिसत आहेत. संजीवकांचे मुख्य कार्य हे द्राक्षवेलीत निर्माण होत असलेल्या अन्नद्रव्यांचे वहन द्राक्षमण्यांकडे करणे हे आहे.

संजीवकांमुळे अन्ननिर्मिती होत नाही, त्यामुळे आवश्यक ती गुणवत्ता साधताना त्या वेलीवरील पानांची संख्या प्रथम विचारात घेतली जाते. पानांच्या संख्येवरून वेलीच्या वाढीची परिस्थिती लक्षात येते. त्यामुळे बागेच्या परिस्थितीनुसार संजीवकांचा वापर करणे जास्त

गरजेचे आहे.

निर्यातक्षम द्राक्ष उत्पादन घेण्यासाठी घड सुटसुटीत असायला पाहिजेत, द्राक्षमण्यांचा आकार, वजन, रंग योग्य असायला पाहिजे, साखर व आम्ल यांचे प्रमाण तसेच मण्यातील गराचे प्रमाण या गुणवत्तेबरोबरच इतर कार्यासाठी सुद्धा संजीवकांचा उपयोग केला जातो. यामध्ये पानगळ करणे, डोळाफूट करण्यासाठी, घड जिरण्यास प्रतिबंध व साठवणीत मणीगळ होऊ नये इत्यादीसाठी संजीवकांचा वापर केला जातो. या सर्व बाबी कशा साधल्या जातात याविषयी सविस्तर माहिती पुढे दिली आहे.

अ. क्र.	छाटणीनंतरचे दिवस	वाढीचा कालावधी	रसायने	संजीवकांचे प्रमाण
१.	१-२	छाटणीनंतर	हायड्रोजन साईनामाईड	३० ते ४० मि.ली. प्रतिलिटर
२.	१७-१८	घडांचा पोपटी रंग	जी.ए.	१०-१५ पीपीएम
३	२३-१७	दुसरा डीप किंवा स्प्रे (प्री ब्लूम अवस्थेतील)	युरिया फॉस्फेट जी.ए. सोबत	१००० पीपीएम
४.	४८-५०	३-४ मि.मी. आकार हिरव्या जातीसाठी रंगीत जातीसाठी	जी.ए. ३, सीपीयू सीपीयू	४० पीपीएम २ पीपीएम ०.५ पीपीएम
५.	६०-६२	६-७ मि.मी. मणी आकार, हिरव्या जातीसाठी रंगीत जातीसाठी	जी.ए. ३, सीपीयू सीपीयू	४० पीपीएम २ पीपीएम ०.५ पीपीएम
६.	७०-९०)	पाणी उतरण्याच्या आधीची अवस्था (एकदाच)	कॅल्शियम नायट्रेट	५००० + १०००० पीपीएम

१. एकसारख्या प्रमाणात डोळ्यामधून

फूटनिर्मिती : फळ छाटणीनंतर लगेचच वरच्या बाजूच्या दोन ते तीन डोळ्यांवर हायड्रोजन साईनामाईडचा ३० ते ४० मि.लि. प्रतिलिटर किंवा काडीच्या जाडीनुसार उपयोग करावा.

२. घडाचा पोपटी रंग : घडाच्या पोपटी रंगाच्या अवस्थेमध्ये जीए. १० पीपीएम व चार ते पाच दिवसांनी जीए३ १५ पीपीएम इतक्या प्रमाणात फवारणी करावी. या फवारणीमुळे पाकळ्यांची लांबी वाढविण्यासाठी मदत होते व त्यानंतर घडाच्या देठाची लांबी वाढविण्यासाठी २० पीपीएम जीए३ ची फवारणी करावी त्यासाठी द्रावणाचा सामू ५.५ ते ६.५ इतका असावा.

३. मण्यांच्या विरळणीसाठी संजीवकांचा वापर : घडाची वाढ होऊन घडावरील मणी फुलोरा अवस्थेत येणे यासाठी घडातील मणी जेव्हा ५० टक्के फुलोरा अवस्थेत असतात. तेव्हा ४० पीपीएम जीएची फवारणी करावी. त्यासाठी द्रावणाचा सामू ५.५ ते ६.५ इतका असावा.

४. मण्यांची लांबी वाढविण्यासाठी सुरुवातीपासून जीएचा वापर : फुलोरा अवस्थेच्या सुरुवातीपासून जीएचा वापर १०:१५ आणि २० पीपीएम या प्रमाणात करावा. यामुळे लांबोळे मणी तयार होतात. हे सोनाका, माणिक चमन व काळ्या द्राक्षांच्या जातींसाठी करावे.

५. मण्यांचे आकारमान वाढविण्यासाठी : गुणवत्तायुक्त घडनिर्मितीसाठी मण्यांचे आकारमानही अत्यंत महत्त्वाची बाब आहे. त्यासाठी ३ ते ४ मि.मी.

या मण्यांच्या अवस्थेमध्ये जीए ४० पीपीएम + सीपीपीयू १-२ पीपीएमचा पहिला डीप द्यावा. त्यानंतर ६ ते ८ मि.मी. मण्यांच्या अवस्थेमध्ये जीए ३० पीपीएम + सीपीयू १-२ पीपीएम इतक्या प्रमाणात दुसरा डीप द्यावा. या स्थितीमध्ये सीपीयूचा उपयोग अत्यंत महत्त्वाचा आहे. कारण त्यामुळे मण्यांचा हिरवा रंग टिकून राहतो.

६. साठवणीतील कालावधी वाढविण्यासाठी संजीवकांचा वापर : साठवणीतील कालावधी वाढविण्यासाठी फळ छाटणीनंतर ७५ ते १०५ दिवसांत एकदाच अंतराने कॅल्शियम नायट्रेट १ टक्के चा डीप द्यावा. काढणीच्या १० दिवस अगोदर एन.ए.ए. या संजीवकांची १०० पीपीएम या प्रमाणात दोन वेळा फवारणी बेदाण्याच्या द्राक्षासाठी करावी.

ध्यावयाची दक्षता

१. जीएची पहिली फवारणी १० पीपीएम या प्रमाणात घडाचा रंग पोपटी असताना करावी. त्यानंतर पाकळ्यांची लांबी वाढविण्यासाठी दुसरी जीएची फवारणी १५ पीपीएम ४ ते ५ दिवसांनी करावी.

२. जीएच्या द्रावणाचा सामू ५.५ ते ६.५ समतोल राहण्यासाठी सायट्रिक आम्ल, फॉस्फेट एकदाच वापरावे.

३. जीए ४० पीपीएमची फवारणी ५०% फुलोरा असतानाच करावी.

४. फळधारक काडीवर घडासमोर १० पाने असावीत.

५. मण्यांचा आकार ३-४ मि.मी. इतका झाल्यानंतर मजुरांच्या सहाय्याने विरळणी करावी. ■